

KS. WALDEMAR WOŹNIAK
Instytut Psychologii
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa

BADANIA DOTYCZĄCE RELACJI MIĘDZY POSTAWĄ RELIGIJNĄ A WARTOŚCIAMI W PERSPEKTYWIE RESOCJALIZACJI

W artykule tym zostaną przedstawione wnioski z badań W. Prężyny, Z. Chlewińskiego i R. Cieślaka. Badania te ukazują związki postaw religijnych z wartościami. W resocjalizacji, czyli najogólniej mówiąc ponownej socjalizacji, zwłaszcza tej praktycznej, korekcja różnorodnych postaw zajmuje naczelne miejsce. Korekcja ta związana jest nieodłącznie z procesem uczenia się i przyjmowania wartości prospołecznych oraz oduczania wartości negatywnych – burzących ład społeczny.

W. Prężyna intensywność postawy religijnej mierzył własną *Skalą Postaw Religijnych*, a postawy wartościujące *Kwestionariuszem Ch. Morrisa „Drogi Życia”*¹. Za pomocą własnej skali wyodrębnił trzy grupy eksperymentalne: grupa o wysokiej intensywności pozytywnej postawy religijnej (W+), grupa o wysokiej intensywności negatywnej postawy religijnej (W-) i grupa pośrednia (W₀).

W rezultacie przeprowadzonej analizy uzyskano następujące charakterystyki poszczególnych grup:

- Istotnym elementem postaw wartościujących osób z grupy W+ jest miłość połączona z opanowywaniem własnych namiętności, wyrażająca się w wyrozumiałości i życzliwości wobec innych. Wierzący (W+) cenią sobie także: rygorizm i potrzebę ofiary w życiu, kontrolę własnych skłonności i dążeń, wewnętrzne doskonalenie własnego „ja”, wartości pochodzące z kontaktów społecznych, wartości teoretyczne.

- Najważniejszą aprobatę u przedstawicieli W₀ znalazł konformizm ideologiczny, wyrażający się w eklektyzmie i pragmatycznym podejściu do życia. Osoby

¹ W. Prężyna, *Intensywność postawy religijnej a filozofia życia w świetle badań Kwestionariuszem Ch. Morrisa „Drogi Życia”*, „Roczniki Filozoficzne” 18 (1970), 4, s. 19–34.

by z tej grupy cechują się konsumpcyjnym podejściem do życia z nastawieniem na jego „przeżywanie”.

- Grupy W+ i W- bardziej zdecydowanie odrzucają możliwość wielu rozwiązań i wielu różnych stylów życia. Jest to podejście typowe dla grupy W₀. Wysoka intensywność (negatywnej i pozytywnej) postawy religijnej koreluje z bardziej jednolitym stylem życia, natomiast niska intensywność łączy się z mniej zintegrowaną hierarchią wartości².

Z. Chlewiński badał *Zeszytem Postaw Wartościujących G.W. Allporta, P.E. Veronona i G. Lindzey*a ateistów (A), ludzi zdecydowanie wierzących (B) i grupę osób „pośrednich” (C)³. Zeszyt ten zawiera 6 grup wartości: teoretyczne (T), ekonomiczne (E), estetyczne (A), społeczne (S), polityczne (P), religijne (R).

Średnie poszczególnych grup pozwoliły na ustalenie następującej hierarchii wartości (od najwyższych do najniższych) – grupa A: T A S E P R, grupa B: R S T A P E, grupa C: T S A R E P⁴.

Relacjami między postawami religijnymi więźniów a ich systemem wartości zajął się R. Cieślak⁵. W celu dokonania opisu postawy religijnej oraz funkcji, jakie ona pełni, skonstruowano specjalny kwestionariusz wywiadu. Do oszacowania intensywności postawy religijnej wykorzystano *Skalę Postaw Religijnych W. Prężyny*. Część pytań postawiona w kwestionariuszu wywiadu dotyczyła: nasilenia tendencji do rezygnacji z egoistycznych zachowań, sposobu spostrzegania przez więźniów norm moralnych, określenia najważniejszej normy postępowania.

Oto podsumowanie powyższych badań R. Cieślaka:

- Połowa badanych spostrzegала siebie jako zachowujących się często w sposób altruistyczny. Brak było w tym aspekcie istotnych różnic między osobami o wysokiej intensywności pozytywnej i negatywnej postawy religijnej.

- 1/3 ogółu badanych spostrzegала normy moralne jako obiektywne, ustanowione przez Boga. 2/3 więźniów twierdziło, że normy moralne są uniwersalne – obowiązują zawsze, wszędzie i wszyskkich. Na podstawie danych statystycznych można przypuszczać, że spostrzeganie norm moralnych jako obiektywnych, jest w jakiś sposób powiązane z wysoką intensywnością pozytywnej postawy religijnej. Różnica między badanymi o wysokiej intensywności pozytywnej postawy religijnej a badanymi o wysokiej intensywności negatywnej postawy religijnej okazała się istotna na poziomie 0,05.

- Tylko 1/5 ogółu badanych stwierdziła, że wypełnianie przykazań Bożych jest najważniejszą normą postępowania. Były to przede wszystkim osoby z grupy o wysokiej intensywności pozytywnej postawy religijnej. Najważniejszą

² Tamże, s. 31–33.

³ Z. Chlewiński, *Postawy a cechy osobowości*, TN KUL, Lublin 1987.

⁴ Tamże, s. 194.

⁵ R. Cieślak, *Postawy religijne skazanych odbywających karę pozbawienia wolności*, w: *Kierunki działań profilaktycznych „1993”*, red. Z.B. Gaś, Lublin 1994, s. 189–226.

normą postępowania dla ponad połowy respondentów jest bycie w zgodzie z samym sobą⁶.

Należy zgodzić się z tym, co R. Cieślak wyraził w zdaniu: „Dokładny opis zależności między postawami religijnymi więźniów a ich systemem wartości powinien się jednak stać przedmiotem bardziej szczegółowych badań psychologicznych”⁷.

Ośmielam się stwierdzić, że nie tylko pewne cechy osobowości i dany system wartości ułatwiają zajęcie pewnego typu postawy wobec religii (jej akceptację bądź odrzucenie), lecz także postawy religijne wpływają modyfikująco na rozwój określonych cech osobowości i pewnego systemu wartości. Uwzględnianie powyższych relacji w procesie resocjalizacji, uczynią go niewątpliwie pełniejszym, ale wypada mieć nadzieję, że także skuteczniejszym.

⁶ Tamże, s. 220.

⁷ Tamże.